

I foråret 1525 blev der i løbet af en uge holdt messer ved omkring 40 høj- og sidealtre i kirkerne i Haderslev. Dette alter stammer fra Vor Frue Kirke. Det viser Korsfæstelsen, Den hellige Familie og i sidefløjene Kristi Lidelser. På predellaen en nadverscene. Alteret findes i dag i museet på Gottorp Slot.
Foto: Linda Hermansen.

Haderslev i senmiddelalderen - kirke og kloster

Den tidligste reformation i Sønderjylland fandt sted i Haderslev, der i senmiddelalderen var en by med mange kirkelige institutioner og mange romersk-katolske præster.

Af Lennart S. Madsen

lema@museum-sonderjylland.dk

Kollegiatkapitlet

Den store teglstenskirke i Haderslev, kaldet Vor Frue Kirke, blev opført i midten af 1200-tallet som afløser for en granitkirke fra o. 1175. I 1266 blev der ved kirken oprettet et gejstligt fællesskab (et kapitel) bestående af fire præster, benævnt kannikker. Det kaldes et kollegiatkapitel i modsætning til et domkapitel, som fællesskabet af præster ved en domkirke kaldes. Kollegiatkapitlet i Haderslev var underlagt biskoppen i Slesvig, og skulle på hans vegne varetage den teologiske og økonomiske administration af kirken i Barvid Syssel, den nordøstligste del af Sønderjylland. Desuden skulle kapitlet uddanne nye præster. I løbet af middelalderen voksede kapitlet sig stort, og i 1525 bestod det af lederen, kantor Niels Pedersen, provsten Johann Wulff, præsteskolens leder Johannes Alberdes, samt 14 præster. Hertil kom et ukendt antal hjælpepræster og præster under uddannelse. I kirken fandtes 12 kapeller og mindst 29 altre. Desuden varetog kannikkerne den kirkelige betjening i syv sognekirker omkring Haderslev: Gammel Haderslev, Starup, Grarup, Øsby, Moltrup, Bjerning og Åstrup. Kollegiatkapitlet var en meget dominerende gejstlig institution i byen. Kannikkerne boede først nord for kirken (Kannikkepladsen), men efter 1401 opførte mange deres huse i området mellem Klosteret og Møllestrømmen. Andre steder i den indre by lå der også præsteboliger, bl.a. et stort

stenhus for enden af Præstegade, bygget til fire præster tilknyttet et Jomfru Maria Kapel i kirken. I 1465 blev der desuden bygget et særligt hus til præsteskolens lige overfor kirkens vestgavl (Apo-tekergade 11), hvoraf en hvælvet kælder endnu er bevaret.

Dominikanerklosteret

Omkring 1250 blev dominikanerklosteret etableret i byen. Det lå i karréen mellem Præstegade, Jomfrugang, Klosteret og Hægersgade. Klosterets kirke lå ud mod Præstegade, og syd for kirken lå en eller flere munkestensbygninger grupperet omkring en klostergård. Kirkegården lå under og vest for Hægersgade. Munkene kaldes også sortebrødre pga. den sorte kappe de bar over deres hvide dragt. Deres primære formål var at prædike på gader og torve i byer og landsbyer, og de 8-10 munke fra klosteret har været meget synlige i gadebilledet i og omkring Haderslev. Dominikanerordenen var en lærd orden, og fra 1517 til reformationen var der ved klosteret indrettet en katolsk præsteskole, der en tid blev ledet af munken Georg Slewart, fra 1526 den første protestantiske præst i Flensborg. Kort før reformationen var der altså to præsteskoler i Haderslev.

Andre kirkelige institutioner

I 1450'erne lod biskop Claus Wulff en bispegård i sten bygge i Haderslev for at kunne holde kollegiatkapitlet i Haderslev under opsyn. Den store bygning, der lå på hjørnet af Bispegade og Jom-

frugang, blev jævnlige benyttet af de slesvigske biskopper, og det var her bispetienden fra Barvid Syssel skulle afleveres. Et sted i Jomfrugang lå også et såkaldt begine-kloster knyttet til franciskanerordenen. Beginer var kvinder, der levede en klosterlignende tilværelse uden at have afgivet nonneløftet. Endelig var der Skt. Jørgensgården, spedalskhedshospitalet, der lå Storegade 43-45. Det var en gejstlig institution, hvor de spedalske og syge blev passet af munke og nonner, der havde viet deres liv til denne tjeneste. Da Christian kom til byen 1525 var den katolske kirke og dens mange gejstlige markant tilstede i bybilledet!

FAKTA

Dominikanermunkene har boet i selve klosteret, hvorimod alle de mange præster ved Vor Frue Kirke har boet i egne huse i byen. De var naturligvis ugifte (cølibat), men der har til alle været knyttet en husstand med tjener og en husholderske! Sandsynligvis har ca. 20 af byens huse været præsteboliger.